Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (veľká komora)

z 3. septembra 2014*

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania — Smernica 2001/29/ES — Autorské práva a s nimi súvisiace práva — Právo rozmnožovania — Výnimky a obmedzenia — Pojem ‚paródia‘ — Autonómny pojem práva Únie“

Vo veci C-201/13,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Hof van beroep te Brussel (Belgicko) z 8. apríla 2013 a doručený Súdnemu dvoru 17. apríla 2013, ktorý súvisí s konaním:

Johan Deckmyn,

Vrijheidsfonds VZW

proti

Helene Vandersteenovej,

Christiane Vandersteenovej,

Liliane Vandersteenovej,

Isabelle Vandersteenovej,

Rite Dupontovej,

Amoras II CVOH,

WPG Uitgevers België,

SÚDNY DVOR (veľká komora),

v zložení: predseda V. Skouris, podpredseda K. Lenaerts, predsedovia komôr R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, L. Bay Larsen, A. Borg Barthet a M. Safjan, sudcovia A. Rosas, G. Arestis, D. Šváby, A. Prechal (spravodajkyňa), C. Vajda a S. Rodin,

generálny advokát: P. Cruz Villalón,

tajomník: M. Ferreira, hlavná referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní zo 7. januára 2014,

* Jazyk konania: holandčina.

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

— J. Deckmyn, v zastúpení: B. Siffert, advocaat,

— belgická vláda, v zastúpení: J.-C. Halleux a C. Pochet, splnomocnení zástupcovia,

— Európska komisia, v zastúpení: J. Samnadda, F. Wilman a T. van Rijn, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 22. mája 2014,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 5 ods. 3 písm. k) smernice Európskeho parlamentu a Rady 2001/29/ES z 22. mája 2001 o zosúladení niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti (Ú. v. ES L 167, s. 10; Mim. vyd. 17/001, s. 230).

2 Tento návrh bol predložený v rámci sporu medzi pánom J. Deckmynom a neziskovým združením Vrijheidsfonds VZW (ďalej len „Vrijheidsfonds“) na jednej strane a viacerými dedičmi pána W. Vandersteena, autora komiksových kreslených príbehov *Suske en Wiske* (vo francúzskom jazyku *Bob a Bobette*), ako aj nositeľmi práv k týmto dielam (ďalej len „Vandersteen a i.“) na druhej strane, ktorého predmetom je distribuovanie kalendára, v ktorom bola zobrazená kresba (ďalej len „sporná kresba“) podobajúca sa na kresbu nachádzajúcu sa na obálke jedného zo zošitov série *Suske en Wiske*, pánom Deckmynom.

Právny rámec

Právo Únie

3 Odôvodnenie 3 smernice 2001/29 stanovuje:

„Navrhnutá harmonizácia pomôže uplatňovať štyri slobody vnútorného trhu a zhoduje sa so základnými princípmi zákonnosti, a najmä s vlastníctvom, vrátane duševného vlastníctva a so slobodou vyjadrovania a s verejným záujmom.“

4 Podľa odôvodnenia 31 tejto smernice:

„Je potrebné zabezpečiť primeranú rovnováhu práv a záujmov medzi rôznymi kategóriami nositeľov práv, ako aj medzi rôznymi kategóriami nositeľov práv a používateľmi predmetov ochrany. …“

5 Článok 5 uvedenej smernice, nazvaný „Výnimky a obmedzenia“, v odseku 3 stanovuje:

„Členské štáty môžu zabezpečiť výnimky alebo obmedzenia práv poskytnutých podľa článkov 2 a 3 [s názvom ‚Právo rozmnožovania‘, resp. ‚Právo verejného prenosu diel a právo sprístupňovania predmetov ochrany verejnosti‘] v nasledujúcich prípadoch:

…

k) použitie na účel karikatúry, paródie alebo koláže;

…“

Belgické právo

6 Článok 22 ods. 1 zákona z 30. júna 1994 o autorskom práve a o právach s ním súvisiacich (*Belgisch Staatsblad* z 27. júla 1994, s. 19297) stanovuje:

„Ak sa dielo uverejnilo dovoleným spôsobom, autor nemôže zakázať:

…

6° karikatúru, paródiu alebo persifláž, ktoré sú v súlade s dobrými mravmi;

…“

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

7 Pán Johan Deckmyn je členom politickej strany Vlaams Belang, kým Vrijheidsfonds je združenie s výlučne neziskovým cieľom, ktorým je v zmysle jeho stanov finančná a materiálna podpora tejto politickej strany.

8 Počas recepcie, ktorú mesto Gent (Belgicko) organizovalo 9. januára 2011 pri príležitosti osláv Nového roka, J. Deckmyn rozdával kalendáre na rok 2011, na ktorých bol on sám uvedený ako zodpovedný vydavateľ. Na titulnej strane týchto kalendárov sa nachádzala sporná kresba.

9 Táto kresba sa podobala kresbe zobrazenej na obálke zošita komiksových kreslených príbehov *Suske en Wiske* s názvom „De Wilde Weldoener“ (Divoký dobrodinec), ktorý v roku 1961 vytvoril W. Vandersteen a ktorý mal vo francúzskom jazyku názov „La tombe hindou“. Na tejto kresbe bola zobrazená jedna z hlavných postáv tohto komiksu oblečená v bielom rúchu a rozhadzujúca mince osobám, ktoré sa snažili ich pozbierať. Na spornej kresbe bola táto postava nahradená primátorom mesta Gent a ľudia zbierajúci peniaze boli nahradení osobami zahalenými v burke a osobami tmavej pleti.

10 Keďže Vandersteen a i. sa domnievali, že sporná kresba a jej verejné šírenie porušuje ich autorské práva, podali proti J. Deckmynovi a združeniu Vrijheidsfonds žalobu na Rechtbank van eerste aanleg te Brussel (Prvostupňový súd v Bruseli), ktorý žalovaným pod hrozbou uloženia pokút nariadil zdržať sa akéhokoľvek používania tejto kresby.

11 Pred vnútroštátnym súdom rozhodujúcim o odvolaní proti rozhodnutiu vydanému v prvostupňovom konaní J. Deckmyn a Vrijheidsfonds najmä uviedli, že sporná kresba je politická karikatúra, ktorá patrí pod paródiu dovolenú podľa článku 22 ods. 1 bodu 6 zákona z 30. júna 1994 o autorskom práve a právach s ním súvisiacich.

12 Vandersteen a i. tento výklad spochybňujú, keďže podľa ich názoru paródia musí spĺňať určité podmienky paródie, ktoré v prejednávanej veci nie sú splnené, a to musí sledovať kritický účel, svedčiť o pôvodnosti, mať humoristický cieľ, snažiť sa o zosmiešnenie pôvodného diela a nepreberať viac obrazových prvkov pôvodného diela, ako je nevyhnutne potrebné na vytvorenie paródie. V tomto kontexte spornej kresbe takisto vytýkajú sprostredkúvanie diskriminačného posolstva, keďže postavy, ktoré v pôvodnom diele zbierajú rozhádzané mince, boli na spornej kresbe nahradené osobami zahalenými v burkách a osobami tmavej pleti.

13 Za týchto podmienok Hof van beroep te Brussel rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

„1. Predstavuje pojem ‚paródia' autonómny pojem práva Únie?

2. V prípade kladnej odpovede, musí potom paródia spĺňať tieto podmienky alebo znaky:

— vyznačovať sa pôvodnou jedinečnosťou (originalitou),

— a to tak, že paródiu nemožno logicky pripísať autorovi pôvodného diela,

— zameriavať sa na obveselenie alebo výsmech nezávisle od toho, či sa kritika, ktorá pri tom môže byť prípadne vyjadrená, týka pôvodného diela alebo inej veci či osoby,

— uvádzať zdroj parodovaného diela?

3. Musí dielo na to, aby sa mohlo považovať za paródiu, spĺňať ďalšie podmienky a znaky?"

O prejudiciálnych otázkach

O prvej otázke

14 Je potrebné pripomenúť, že podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora z požiadaviek jednotného uplatňovania práva Únie, ako aj zo zásady rovnosti vyplýva, že znenie ustanovenia práva Únie, ktoré neobsahuje nijaký výslovný odkaz na právo členských štátov s cieľom určiť jeho zmysel a pôsobnosť, si v zásade vyžaduje v celej Únii autonómny a jednotný výklad, ktorý musí zohľadňovať kontext ustanovenia a cieľ sledovaný príslušnou právnou úpravou (pozri rozsudok Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, bod 32 a citovanú judikatúru).

15 Z tejto judikatúry vyplýva, že pojem „paródia" uvedený v ustanovení smernice, ktoré neobsahuje nijaký odkaz na vnútroštátne právne poriadky, sa musí považovať za autonómny pojem práva Únie a vykladať sa na území Únie jednotne (pozri v tomto zmysle rozsudok Padawan, EU:C:2010:620, bod 33).

16 Tento výklad nie je spochybnený ani fakultatívnou povahou výnimky uvedenej v článku 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29. Výklad, podľa ktorého by členské štáty, ktoré túto výnimku zaviedli, mohli voľne neharmonizovaným spôsobom spresniť jej parametre, ktoré by sa mohli v jednotlivých členských štátoch líšiť, by bol totiž v rozpore s cieľom uvedenej smernice (pozri v tomto zmysle rozsudky Padawan, EU:C:2010:620, bod 36, a ACI Adam a i., C-435/12, EU:C:2014:254, bod 49).

17 V dôsledku toho je na prvú otázku potrebné odpovedať tak, že článok 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29 sa má vykladať v tom zmysle, že pojem „paródia" nachádzajúci sa v tomto ustanovení je autonómny pojem práva Únie.

O druhej a tretej otázke

18 Svojou druhou a treťou otázkou, ktoré je potrebné skúmať spoločne, sa vnútroštátny súd Súdneho dvora pýta, akým spôsobom sa má chápať výnimka týkajúca sa paródie stanovená v článku 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29. Vnútroštátny súd sa predovšetkým pýta, či pojem paródia závisí od splnenia určitých podmienok, ktoré vymenováva vo svojej druhej otázke.

19 Treba pripomenúť, že vzhľadom na to, že v smernici 2001/29 sa nenachádza žiadna definícia pojmu paródia, určenie významu a rozsahu tohto pojmu sa podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora musí určiť v súlade s jeho obvyklý významom v bežnom jazyku, pričom sa zohľadní kontext, v ktorom sa používa, a ciele sledované právnou úpravou, ktorej je súčasťou (pozri v tomto zmysle rozsudok Diakité, C-285/12, EU:C:2014:39, bod 27 a citovanú judikatúru).

20 Pokiaľ ide o obvyklý význam pojmu „paródia“ v bežnom jazyku, je nesporné, ako uvádza generálny advokát v bode 48 svojich návrhov, že základnými znakmi paródie sú jednak odkaz na existujúce dielo, od ktorého sa paródia musí zjavným spôsobom líšiť, a jednak vyjadrenie humoru alebo výsmechu.

21 Z obvyklého významu pojmu „paródia“ v bežnom jazyku, ako ani zo znenia článku 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29, ako správne uvádzajú belgická vláda a Európska komisia, nevyplýva, že by mal tento pojem podliehať podmienkam uvádzaným vnútroštátnym súdom v jeho druhej otázke, podľa ktorých sa paródia musí vyznačovať vlastnou jedinečnosťou, ktorá ide nad rámec zachovania zjavných odlišností vo vzťahu k pôvodnému parodovanému dielu, musí byť logicky pripísateľná inej osobe ako samotnému autorovi pôvodného diela a musí obsahovať odkaz na samotné pôvodné dielo alebo uvedenie zdroja parodovaného diela.

22 Tento výklad nemôže byť spochybnený kontextom článku 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29, ktorý stanovuje výnimku z práv priznaných v článkoch 2 a 3 tejto smernice, a preto musí byť vykladaný reštriktívne (pozri v tomto zmysle rozsudok ACI Adam a i., EU:C:2014:254, bod 23).

23 Výklad pojmu paródia musí totiž v každom prípade umožniť zachovať potrebný účinok takto stanovenej výnimky a rešpektovať jej účel (pozri v tomto zmysle rozsudok Football Association Premier League a i., C-403/08 a C-429/08, EU:C:2011:631, bod 163).

24 Skutočnosť, že článok 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29 predstavuje výnimku, teda nemá za následok zúženie rozsahu pôsobnosti tohto ustanovenia prostredníctvom podmienok, akými sú podmienky uvedené v bode 21 tohto rozsudku, ktoré nevyplývajú ani z obvyklého význam pojmu „paródia“ v bežnom jazyku, ani zo znenia tohto ustanovenia.

25 Pokiaľ ide o cieľ sledovaný článkom 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29, treba poukázať na ciele, ktoré táto smernica vo všeobecnosti sleduje, ku ktorými patrí, ako vyplýva z odôvodnenia 3 tejto smernice, cieľ spočívajúci v uskutočnení harmonizácie, ktorá pomôže uplatňovať štyri slobody vnútorného trhu a bude rešpektovať základné právne zásady, najmä vlastníctva vrátane duševného vlastníctva a slobody prejavu a verejného záujmu. Pritom je nesporné, že paródia predstavuje primeraný prostriedok na vyjadrenie názoru.

26 Navyše, ako vyplýva z odôvodnenia 31 smernice 2001/29, výnimky z práv uvedených v článkoch 2 a 3 tejto smernice, ktoré stanovuje jej článok 5, majú za cieľ zaistiť „primeranú rovnováhu“ najmä medzi právami a záujmami autorov na jednej strane a právami a záujmami používateľov predmetov ochrany na druhej strane (pozri v tomto zmysle rozsudky Padawan, EU:C:2010:620, bod 43, a Painer, C-145/10, EU:C:2011:798, bod 132).

27 Z toho vyplýva, že uplatnenie výnimky týkajúcej sa paródie v zmysle článku 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29 v konkrétnej situácii musí rešpektovať primeranú rovnováhu medzi jednak právami a záujmami osôb uvedenými v článkoch 2 a 3 tejto smernice a jednak slobodou prejavu používateľa chráneného diela, ktorý sa odvoláva na výnimku týkajúcu sa paródie podľa článku 5 ods. 3 písm. k) tejto smernice.

28 Na účely overenia, či uplatnenie výnimky paródie v zmysle článku 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29 v konkrétnej situácii rešpektuje primeranú rovnováhu, je potrebné zohľadniť okolnosti prejednávaného prípadu.

29 Pokiaľ teda ide o spor, o ktorom rozhoduje vnútroštátny súd, treba zdôrazniť, že podľa Vandersteen a i. vzhľadom na to, že postavy na spornej kresbe, ktoré v pôvodnom diele zbierali rozhádzané mince, boli nahradené osobami zahalenými v burkách a osobami tmavej pleti, táto kresba sprostredkúva diskriminačné posolstvo, pričom vyvoláva asociáciu chráneného diela s takýmto posolstvom.

30 Ak je to skutočne pravda, čo prináleží overiť vnútroštátnemu súdu, je vhodné pripomenúť význam zásady zákazu diskriminácie založenej na rasovom alebo etnickom pôvode v podobe, v akej bola táto zásada konkretizovaná smernicou Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod (Ú. v. ES L 180, s. 22; Mim. vyd. 20/001, s. 23), a potvrdená okrem iného v článku 21 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie.

31 Za týchto okolností teda nositelia práv priznaných v článkoch 2 a 3 smernice 2001/29, ktorými sú aj Vandersteen a i., majú v zásade legitímny záujem na tom, aby chránené dielo nebolo asociované s takýmto posolstvom.

32 Je preto úlohou vnútroštátneho súdu, aby s ohľadom na všetky okolnosti sporu vo veci samej overil, či uplatnenie výnimky týkajúcej sa paródie v zmysle článku 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29, pokiaľ sporná kresba spĺňa základné znaky uvedené v bode 20 tohto rozsudku, rešpektuje primeranú rovnováhu, na ktorú odkazuje v bode 27 tohto rozsudku.

33 V dôsledku toho treba na druhú a tretiu otázkou odpovedať tak, že článok 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29 sa má vykladať v tom zmysle, že základnými znakmi paródie sú jednak odkaz na existujúce dielo, od ktorého sa paródia musí zjavným spôsobom líšiť, a jednak vyjadrenie humoru alebo výsmechu. Pojem paródia v zmysle tohto ustanovenia nepodlieha podmienkam, podľa ktorých sa paródia musí vyznačovať vlastnou jedinečnosťou, ktorá by išla nad rámec zachovania zjavných odlišností vo vzťahu k pôvodnému parodovanému dielu, musí byť logicky pripísateľná inej osobe ako samotnému autorovi pôvodného diela a musí obsahovať odkaz na samotné pôvodné dielo alebo uvedenie zdroja parodovaného diela.

34 Uplatnenie výnimky týkajúcej sa paródie v zmysle článku 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29 v konkrétnej situácii musí rešpektovať primeranú rovnováhu medzi jednak právami a záujmami osôb priznanými článkami 2 a 3 tejto smernice a jednak slobodou prejavu používateľa chráneného diela, ktorý sa odvoláva na výnimku týkajúcu sa paródie podľa článku 5 ods. 3 písm. k) tejto smernice.

35 Je preto úlohou vnútroštátneho súdu, aby s ohľadom na všetky okolnosti sporu vo veci samej overil, či uplatnenie výnimky týkajúcej sa paródie v zmysle článku 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29, pokiaľ sporná kresba spĺňa uvedené základné znaky paródie, rešpektuje túto primeranú rovnováhu.

O trovách

36 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (veľká komora) rozhodol takto:

1. **Článok 5 ods. 3 písm. k) smernice Európskeho parlamentu a Rady 2001/29/ES z 22. mája 2001 o zosúladení niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti sa má vykladať v tom zmysle, že pojem „paródia“ nachádzajúci sa v tomto ustanovení je autonómny pojem práva Únie.**

2. **Článok 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29 sa má vykladať v tom zmysle, že základnými znakmi paródie sú jednak odkaz na existujúce dielo, od ktorého sa paródia musí zjavným spôsobom líšiť, a jednak vyjadrenie humoru alebo výsmechu. Pojem „paródia“ v zmysle tohto ustanovenia nepodlieha podmienkam, podľa ktorých sa paródia musí vyznačovať vlastnou jedinečnosťou, ktorá by išla nad rámec zachovania zjavných odlišností vo vzťahu k pôvodnému parodovanému dielu, musí byť logicky pripísateľná inej osobe ako samotnému autorovi pôvodného diela a musí obsahovať odkaz na samotné pôvodné dielo alebo uvedenie zdroja parodovaného diela.**

   Uplatnenie výnimky týkajúcej sa paródie v zmysle článku 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29 v konkrétnej situácii však musí rešpektovať primeranú rovnováhu medzi jednak právami a záujmami osôb priznanými článkami 2 a 3 tejto smernice a jednak slobodou prejavu používateľa chráneného diela, ktorý sa odvoláva na výnimku týkajúcu sa paródie podľa tohto článku 5 ods. 3 písm. k).

   Je úlohou vnútroštátneho súdu, aby s ohľadom na všetky okolnosti sporu vo veci samej overil, či uplatnenie výnimky týkajúcej sa paródie v zmysle článku 5 ods. 3 písm. k) smernice 2001/29, pokiaľ sporná kresba spĺňa uvedené základné znaky paródie, rešpektuje túto primeranú rovnováhu.

Podpisy